

Møte tirsdag den 12. januar 1999 kl. 13.10

President: M o r t e n L u n d

D a g s o r d e n (nr. 12):

1. Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i rettergangslovene m.m. (kildevern og offentlighet i rettspleien) (Innst. O. nr. 28 (1998-99), jf. Ot.prp. nr. 55 (1997-98))
2. Referat

Statsråd Aud-Inger Aure overbrakte 6 kgl. proposisjoner (se under Referat).

S a k n r . 1

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i rettergangslovene m.m. (kildevern og offentlighet i rettspleien) (Innst. O. nr. 28 (1998-99), jf. Ot.prp. nr. 55 (1997-98))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 20 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 25 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Kristelig Folkeparti 10 minutter, Høyre 10 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Venstre 5 minutter og Tverrpolitisk Folkevalgte 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt høve til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg av hovedtalerne for hver partigruppe og etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Jan Simonsen (Frp) (ordfører for saken): Den saken vi har til behandling nå, kan deles i to områder:

1. Spørsmål om kildevern, dvs. medias rett til å nekte å oppgi kilde til sine opplysninger
2. Spørsmål vedrørende medias rett til å referere fra rettsmøter

Forslagene i innstillingen, sammen med de føringene som legges i komitemerknadene, vil bety en kraftig styrking av kildevernet. Først og fremst vil det merkes i tilfeller der opplysningene må antas å være gitt ved straffbare brudd på taushetsplikten. I slike tilfeller kan det i dag kreves at journalisten oppgir kildens navn, og Høyesterett har dessuten uttalt at det bare kreves beskjedne beviskrav på at taushetsplikten kan være brutt. Denne særregelen blir nå fjernet.

I fremtiden vil kildens navn bare kunne bli krevd oppgitt dersom retten mener at vektige samfunnsinteresser tilsier det, også i de tilfellene der kilden til opplysningene kan ha brutt en lovpålagt taushetsplikt. Ja, selv i de tilfellene der vektige samfunnsinteresser tilsier at journalisten

kan pålegges å oppgi kildens navn, vil vitneplikt bare unntaksvis kunne pålegges dersom det er avdekket forhold som det var av samfunnsmessig betydning å få gjort kjent.

Et av de unntakene som nevnes, er grove taushetspliktsbrudd som griper inn i retten til respekt for privatlivet. I slike tilfeller mener komiteens flertall at det kan være aktuelt å gjøre unntak og forlange vitneplikt fra journalisten om kildens navn. Fremskrittspartiets medlemmer er kommet noe lenger, og mener at brudd på taushetsplikten som skader personvernet, er så alvorlig at retten i slike tilfeller kan kreve kildens navn oppgitt.

Justiskomiteen er enstemmig i sin vurdering av at de nye reglene vil gi et bedre kildevern i saker der taushetsplikten kan være brutt, enn den rettspraksisen som har vært ført til nå.

Bør det kreves at en journalist som har gjengitt opplysninger i en kriminalsak fra en anonym person som politiet ønsker å avhøre som vitne eller som mistenkt, oppgir vedkommendes navn? Det kan være unntak, men som hovedregel mener en enstemmig justiskomite at svaret er nei. Dersom journalisten har lovet kilden anonymitet før han fikk opplysningen, vil journalisten komme opp i et håpløst moralsk dilemma dersom det blir krevd at han skal bryte sitt æresord. Det viktigste er imidlertid at han i mange tilfeller ikke vil få disse opplysningene med mindre han kan love kilden anonymitet. I så fall vil offentligheten og politiet ikke få tilgang til opplysninger som kan være av stor hjelp for politiet i den videre etterforskningen.

Et hovedprinsipp om kildevern i kriminalsaker vil derfor sannsynligvis være av større hjelp for politiet enn dersom hovedregelen var vitneplikt.

På ett område er Stortingets nest største parti grunnleggende uenig med flertallet. Det gjelder spørsmålet om hvor sterkt kildevernet skal være dersom en journalist gjengir opplysninger som er åpenbart ærekrenkende eller i strid med den lovbestemte beskyttelsen av privatlivets fred, og derfor kan medføre straffeansvar og erstatningsansvar både for medieorganet, journalisten og kilden. Flertallet i komiteen vil også her ha et sterkt kildevern og viser til at det kan reises erstatningssøksmål mot medieorganet, redaktøren og journalisten. Fremskrittspartiet ser ingen grunn til at opphavsmannen skal kunne beskyttes i slike saker.

Departementet foreslår noe strengere regler for ransaking av redaksjonslokaler enn de reglene som gjelder for ransaking i næringslokaler for øvrig. Komiteflertallet støtter disse forslagene, bl.a. fordi beslutning om ransaking i redaksjonslokaler ofte vil være mer kontroversielt enn annen ransaking, og fordi ransaking i redaksjonslokaler har viktige sider knyttet til vernet om fri presse og til kildevernet.

Fremskrittspartiet er uenig i disse vurderingene og ser ingen grunn til at argumenter om presse- og trykkefrihet skal kunne brukes for å gi politiet dårligere arbeidsmuligheter i saker som gjelder ulovligheter begått av mediemedarbidere, enn det politiet har i forbindelse med etterforskning i saker der de mistenkte er næringsdrivende eller privatpersoner.

Den proposisjonen som vi i dag diskuterer, er en oppfølging av arbeidet til det såkalte Kildevernutvalget. Pressen har utvilsomt hatt sine talsmenn godt plassert i dette utvalget, ettersom flertallet i de fleste spørsmål som gjelder offentlighet i rettergang, støtter pressens interesse for mest mulig offentlighet. Departementet og en enstemmig justiskomite har valgt å legge langt større vekt på personvern hensyn og hensynet til en effektiv etterforskning.

I dag er hovedregelen at det skal være referatforbud fra rettsmøter utenfor hovedforhandlingene. Utvalgets flertall mener at retten skal ha adgang til å nedlegge referatforbud, men at det ikke skal være hovedregelen. En enstemmig justiskomite mener at regelen bør være som i dag, og at både hensyn til etterforskning og personvern hensyn taler mot et generelt utgangspunkt om at det kan refereres fra slike rettsmøter.

Utvalgets flertall mener at pressen på anmodning skal gis kopi av den siktelsen fengslingen bygger på i saker der kjennelse om varetektsfengsling er avsagt. Justiskomiteen mener at både personvern hensyn og etterforskningshensyn taler imot å gi media en slik adgang.

Utvalget mener at de representantene fra massemedia som er til stede i et rettsmøte, skal ha rett til å uttale seg før spørsmålet om begrensninger i forhandlingenes offentlighet avgjøres. Justiskomiteen ser ingen grunn til å støtte et slikt forslag. Utvalget mener at forbud mot offentlig gjengivelse av en dom begrunnet med hensyn til personvernet skal skje ved kjennelse. Justiskomiteen er enig med departementet i at praktiske grunner tilsier at retten bør kunne beslutte å nekte offentlig gjengivelse uten å måtte avsi kjennelse.

La meg så ta opp et par spørsmål hvor det er uenighet i komiteen. Flertallet i komiteen ønsker å beskytte personer som er kilder til ærekrenkelsener eller angrep på privatlivets fred, og mener det er tilstrekkelig at mediebedriften, redaktøren og journalisten kan stilles overfor krav om erstatning. Det er jeg grunnleggende uenig i. Hovedargumentet for kildevernet, slik det presenteres av en enstemmig komite i innstillingen, er at det er viktig for å sikre pressens muligheter til å avdekke kritikkverdige forhold i vårt samfunn. Det er vanskelig å se at dette argumentet kan gjøres gjeldende når det gjelder personer som sprer rykter, løgner og sladder videre til presseorganer i ren skadehensikt. Slike mennesker finnes, personer som av ulike grunner – det kan være nabotvister, krangel på jobben, sjalusi eller politisk maktkamp – ønsker å skade andre mennesker og derfor med ond hensikt forsøker å påvirke, manipulere eller lure en uerfaren journalist til å bringe videre informasjon som er uriktige og ærekrenkende eller er i strid med straffelovens bestemmelser om privatlivets fred.

Det må jo være åpenlyst at det er en viktig samfunnsinteresse å begrense en slik atferd, og det kan ikke være av samfunnsmessig betydning at løgnaktige og ærekrenkende påstander blir gjort kjent. Det finnes derfor ingen gode argumenter for et kildevern i slike saker. Det er jo åpenbart urimelig at selve ondskapens kilde kan slippe unna straffe- og erstatningsansvar, mens journalisten

som handlet uaktsomt og ubetenksomt, må ta belastningen. Jeg er overbevist om at det strider mot den alminnelige rettsoppfatningen til folk flest. Å beskytte ondskap er ingen god politikk, men i dette tilfellet er det politikken til justiskomiteens flertall. Når det er sagt, er jeg selvsagt glad for at flertallet presiserer at konsekvensen av kildevern i slike saker må bli at erstatningsansvaret for mediebedriften, redaktøren og journalisten blir høyere enn det ellers ville vært.

Komiteens flertall, representantene fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet, fremmer forslag om å be Regjeringen fremme forslag om nødvendige lovendringer for å sikre at navn og bilde på mistenkte, siktede eller tiltalte i straffesaker ikke blir offentliggjort, og at Regjeringen samtidig vurderer om det bør gjelde tilsvarende regler for vitner og fornærmede.

Media fremstiller ofte seg selv som forkjempere for rettferdighet, som de som avslører kritikkverdige forhold i vårt samfunn, som forsvarere for den lille mann mot offentlig maktmisbruk. I virkeligheten er det jo slik at media selv er en av de sterkeste maktutøverne i vårt land, og at det faktisk er slik at media i enkelte tilfeller er det maktorganet som trækker på uskyldige, og som ødelegger menneskeliv. Det finnes voldsofre i vårt samfunn, og det finnes medieofre i vårt samfunn – personer som er blitt psykisk nedbrutt og ødelagt av medieoppslag, for avisenes og TV-selskapenes motiver er ikke alltid å avsløre klanderverdige forhold og å formidle sannferdig, viktig og verdifull informasjon til befolkningen. Å selge avisene gjennom å tilfredsstille lesernes generelle nysgjerrighet er også et motiv, et motiv som gjør at enkelte aviser ikke har store kvaler med å gjengi navn på mer eller mindre kjente personer som eksempelvis blir mistenkt eller siktet for kriminelle handlinger. Den dagen saken henlegges, er ikke alltid overskriftene like store, og uansett er skaden skjedd, for mange vil tenke at det ikke er noen røyk uten ild.

Det er et grunnleggende prinsipp i vårt rettssamfunn at alle er uskyldige inntil det motsatte er bevist. Ingen kan dømmes uten etter lov og dom. Det bør også være en grunnleggende moralregel.

Det skjer ikke så sjelden at påtalemyndigheten sikter en person for en kriminell handling for deretter å henlegge saken. Mange siktede er med andre ord uskyldige. Det hender også at tiltalte blir frikjent. Det å bli anklaget for en alvorlig forbrytelse som man ikke har begått, er i seg selv en stor psykisk belastning. Dersom dine nærmeste omgivelser, lokalsamfunnet, kanskje hele landet, får vite om mistanken eller siktelsen, kan det selvfølgelig være ødeleggende. Påtalemyndigheten kan skape ofrene helt gjennom å skrive på en måte som fører til identifisering eller ved å oppgi navn og bilde. Og det hender at det skjer, oftest i forbindelse med påstått økonomisk kriminalitet, men også i andre tilfeller. Men vi bør ikke la det skje.

I den proposisjonen som vi nå har til behandling, blir det flere steder henvist til Den europeiske menneskerettighetskonvensjonens artikkel 10 om ytringsfrihet. Det

burde være like aktuelt å henvise til den samme menneskerettighetskonvensjonens artikkel 8 om retten til privatliv. Europarådet har i flere resolusjoner slått fast at denne artikkelen ikke bare gjelder enkeltmenneskers forhold til offentlige myndigheter, men også enkeltmenneskers forhold til media.

Er så flertallets forslag et spørsmål om å beskytte kriminelle? Absolutt ikke! Poenget er nettopp at ingen kan defineres som kriminell før det er avsagt en dom som sier at vedkommende har begått en kriminell handling. En mistenkt, en siktet eller en tiltalt er ikke nødvendigvis en kriminell person. Det kan vise seg at vedkommende er det når dommen blir avsagt. Da bør det også være fritt fram for pressen å publisere så vel navn som bilder. Unntak må det selvsagt også være dersom det er nødvendig for politiets etterforskning å ettersøke en siktet eller tiltalt som har stukket seg vekk, eller dersom den personen det gjelder, selv samtykker i å bli omtalt ved navn og fotografert.

Motargumentene har gjerne vært at pressen ved å unnlate å navngi en mistenkt eller siktet person kan skape en rykteflom som kan stigmatisere hele miljøer. Jeg er enig i at det kan skje, spesielt når media går så langt som mulig for å vekke folks nysgjerrighet, ved eksempelvis å skrive at en kjent skuespiller og NRK-medarbeider er mistenkt for incest. Det er opplagt at det retter mistanken og spekulasjonene mot hele miljøet på Marienlyst. Men opplysningene er unødvendige. Poenget er at en far er mistenkt for seksuelt misbruk. Det burde være uten interesse for saken hvor denne faren arbeider. Pressen bør med andre ord vise varsomhet med de opplysningene de velger å bringe videre, også når det er lovlige opplysninger som ikke direkte navngir personen. I enkelte tilfeller vil alle forstå hvem personen er. Det vil være umulig å omtale saken slik at identifisering kan unngås, lyder et annet motargument. Det er også riktig, men det vil ikke være ofte. Det faktum at det i slike tilfeller virker kunstig å ikke oppgi navn, er ikke et sterkt argument sett i forhold til de store skadevirkningene navngivelse kan føre til for personer som er uskyldige.

Jeg må innrømme at jeg synes mindretallet i komiteen viser en altfor sterk tillit til media når det viser til pressens egen «Vær varsom»-plakat. Det er sannsynligvis minst en generasjon siden pressens egne etiske regler ble vurdert som viktigere enn salgshallene for flere av våre største mediebedrifter.

Den lille mann i vårt samfunn trenger beskyttelse, ikke bare mot overgrep fra myndighetene, men også mot overgrep fra pressen, og stilt overfor pressens makt, blir faktisk også ressurssterke mennesker ganske små. Til tross for saklige motargumenter, som selvsagt finnes, støtter derfor Fremskrittspartiet dette forslaget som opprinnelig var et initiativ fra stortingsrepresentant Olav Akselsen gjennom et Dokument nr. 8-forslag fra 1994-95.

Til slutt tar jeg opp de forslagene fra Fremskrittspartiet som er omtalt i innstillingen.

Presidenten: Representanten Simonsen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Presidenten antar at representanten Simonsen ikke har dekning for å si at flertallet har til hensikt å beskytte ondskapsen i samfunnet. Presidenten mener at representanten bør avstå fra å tillegge andre representanter slike negative motiv.

Astrid Marie Nistad (A): Dagens endringer i rettergangslovgevinga som gjeld offentlegheit i rettsstellet, og pressa og andre medium sitt vern for kjeldene sine i samband med rettssaker, er viktige, både for den enkelte borgaren sitt vern og for dei som skal ivareta informasjonen ut til folket. Det er viktige prinsipp som vert tekne opp – den enkelte sitt rettsvern mot den offentlege debatt om tilhøva rundt rettargangen.

Endringsforslaga tek sikte på å styrkje kjeldevernet ved å innsnevre høvet til unntaksvis å kunne pålegge dei som arbeider i aviser og andre medium, vitneplikt. For Arbeidarpartiet har det ved vurderinga av om vitneplikt skal kunne påleggast vore viktig at ein legg stor vekt på dei omsyna som tel for kjeldevernet, og sideordnast omsynet til oppklåring og førebygging av straffbare brot på teieplikta. Ein samla justiskomite stør departementet i at det ikkje bør innførast eit absolutt forbod mot å pålegge ein pressemedarbeidar å opplyse om ei kjelde sin identitet, og dermed forslag til unntak frå kjeldevernet. Komiteen er også samd i at dagens ordning med at retten sjølv tek avgjerda om dørene skal stengjast og om det skal påleggast teieplikta i saker der vitneplikt vert pålagd, vert å føre vidare i tråd med dagens praksis.

Med bakgrunn i at vi vil at vårt samfunn skal bygge på demokrati og ytringsfridom, har det under handsaminga av proposisjonen vore viktig for Arbeidarpartiet at det skjer ei viss styrking av rettsvernet for pressa sine kjelder. Vi ser kjeldevernet som viktig for å sikre pressa sine moglegheit til å avdekkje kritikverdige forhold i samfunnet vårt. Dagens endringsforslag tek i hovudsak sikte på justeringar i enkeltføresegner, og å gjere lovgjevinga klårare og lettare tilgjengeleg for brukarane. Det er viktig å merke seg at ein samla komite er samd om at full offentlegheit må vere utgangspunktet, i tråd med det dei sentrale menneskerettskonvensjonane også krev, men ser at kravet om offentlegheit ikkje kan vere absolutt. Den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg har tolka Den europeiske menneskerettskonvensjonen artikkel 10 slik at det må ligge føre monaleg interesseovervekt for dei motståande omsyna for at kjeldevernet skal vike. Denne konvensjonen er og vert også retningsgjevande for norsk lovgjeving når Stortinget inkorporerer menneskerettskonvensjonane til å gjelde for norsk lovgjeving i løpet av våren.

Det vert i dag stilt strenge krav til ransaking av redaksjonslokale. Arbeidarpartiet støttar forslaget om å utvide dette vernet til lokale tilsvarande redaksjonslokale, og at ransakingsvedtak berre skal kunne fattast på eit forholdsvis høgt nivå innan påtalemakta. Ransaking av eit redaksjonslokale kan oppfattast som eit angrep på ytringsfridomen generelt, og difor bør ein ha ei godt gjennomtenkt grunngeving i dei enkelttilfella som kan kome. Vi stør difor at vedtaket bør takast på eit så høgt nivå som mo-

gleg for å unngå tvil om grunnlaget og motiva for vedtaket. Ein bør ikkje gå lågare i systemet enn til statsadvokaten.

Eg er også glad for at saksordføraren har fått sitt parti, Framstegspartiet, til å meine det same som har vore eit viktig prinsipp for Arbeidarpartiet – og også i førre periode for ein samla justiskomite – nemleg at det er viktig og ein menneskerett å ta vare på personvernet for ein mistenkt, sikta eller tiltalt før retten har felt ein dom over vedkomande. Det er ikkje informasjon pressa driv når dei tek bilete av ein mistenkt med jakke eller pledd over hovudet, eller tillet seg å bruke fullt namn utan lov frå offe-ret. Det er å skade den enkelte og familien, for det har vist seg at det vert gjort feil, og slike feil er ikkje lette å rette opp.

Eg har merka meg at det er aviser som meiner at vi får eit for sterkt lovvern mot dei tiltala. Spesielt la eg merke til leiaren i bladet Firda – som kjem ut i mitt fylke – den 4. januar i år. Dei påstår i leiarartikkelen at det er ein farleg veg å gå å gje staten gjennom lov fullmakter til å regulere informasjonen.

Eg trudde, heilt til eg såg denne leiaren på trykk, at lokalaviser med sin lokalkunnskap ville nytte seg av «Vær varsom»-plakaten meir enn f.eks. lausbladavisa i Akersgata som aukar salet sitt på sensasjonsnyheiter. Men når den same avisa skriv:

«Skal lov hindre ålmenta å få kjennskap til gjerningsmenn som alle vil prøve å verje seg og sine imot?», då fekk eg stadfestinga på kor riktig og viktig det er å ha denne lovpresiseringa, for ein er ikkje ein gjerningsmann før dom har falle. I tilfelle ein person er ein fare for nokon, vil ein etter all sannsynlegheit verte plassert i varetekt. Det syner at det er ein demokratisk rett å verte verna av storsamfunnet, og det vernet kan ikkje storsamfunnet garantere utan at det er i form av ei lov. Ein er ikkje gjerningsmann ved å vere mistenkt, sikta eller tiltalt, og det syner kor feil også ei landsens avis tek i dette prinsippet, som Arbeidarpartiet tillegg så stor vekt. Vidare syner det at det er trong for ei lovending som tek i vare dette prinsippet, for som sagt: Ein er ikkje bevist gjerningsmann før dom har falle. Difor er eg forundra over at partiet Høgre, som alltid peikar på den einskildes rettsvern, no stiller seg bak forslaget til regjeringa Bondevik og sentrumspartia, for dette er ikkje vern om den einskilde. Det held ikkje å vise til at det er nok med den sjølvjustisen media og aviser skal legge på seg sjølve i ei tid der grensene for uthenging stadig vert strekte i negativ retning i forhold til den einskildes rettsvern. Dette prinsippet må alltid takast vare på i eit moderne samfunn, for vi treng eit strengt personvern for å bevare demokratiet og ytringsfridomen vi alle ønskjer, men den ytringsfridomen må bygge på fakta – og det ligg i denne samanhengen ikkje føre før dom har falle.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Pressens makt er stor, sier vi ofte som en opplest og vedtatt sannhet. Og fordi det er slik, er det viktig at makten baserer seg på fakta som kan etterprøves og kontrolleres. Utøvelsen av pressens makt skjer på ulikt vis fra gapestokk til drama-

tiske og samfunnsnyttige avsløringer. Men mest skjer det gjennom påvirkning og opplysning ved formidling av fakta, beskrivelser og kommentarer. En viktig forutsetning for at pressen og media for øvrig kan stå fritt og uavhengig i forhold til andre maktfaktorer i demokratiet, er at identiteten til deres kilder ikke trenger å oppgis. Gjennom denne forutsetning sikres det at personer som har opplysninger av interesse for allmennheten, våger å bringe disse videre til media. Men det er samtidig et redaksjonelt ansvar å utøve balansegangen mellom det som blir gapestokk eller offentlig interessant og nødvendige avsløringer. Et absolutt vern av kilder vil på den andre side kunne gjøre det enklere for anonyme kilder å spre uriktige og ærekrenkende opplysninger om personer i strid med norsk lov. Det kan føre til at private opplysninger blir videreformidlet i strid med straffelovens bestemmelse om beskyttelse av privatlivets fred, eller at det blir utøvd kriminalitet som ellers kunne vært forhindre-t. Kildevernet må derfor ha en begrensning, men Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg mener det må foreligge betydelig interesseovervekt for de motstående hensyn for at kildevernet skal vike.

Når det gjelder unntakene fra hovedregelen om kildevern, er Kristelig Folkeparti enig med departementet i at det nødvendigvis må brukes begreper i de nye reglene om vitneplikt som gir rom for retten til å utøve et betydelig skjønn.

Med hensyn til ransaking og beslag i redaksjonslokaler eller tilsvarende er Kristelig Folkeparti av den oppfatning at dette er en relativt dramatisk beslutning med viktige sider til vernet om en fri presse og til kildevernet. Derfor går vi inn for Regjeringens syn om at beslutninger om ransaking av et redaksjonslokale ikke skal kunne treffes på et lavere nivå enn statsadvokaten. Likedan mener vi det er riktig å ta inn i straffeprosessloven § 200 en særregel om at redaktøren skal tilkalles når det besluttes ransaking av redaksjonslokaler.

Når det i innstillingen foreslås en samordning av nåværende domstollov §§ 125, 126 og 127 til en ny § 125, innebærer det bl.a. en viktig adgang for retten til å beslutte lukkede dører i straffesaker dersom særlige forhold gir grunn til frykt for at offentlighet vil gjøre det vanskelig å få belyst alle sider i en sak. Slik kan vi forhindre tendensen til at viktige vitner ikke tør stille opp i retten av frykt for represalier fra kriminelle miljøer.

Kristelig Folkeparti er, sammen med Høyre og Senterpartiet, i mindretall på ett punkt i innstillingen. Det gjelder et absolutt forbud mot gjengivelse av navn og bilde på mistenkte, siktede og tiltalte i straffesaker. Når vi går imot et slikt absolutt forbud, henger det sammen med det vi oppfatter som en avveining mellom vernet om ytringsfriheten på den ene siden og personvernet på den andre siden. Et generelt forbud for pressen mot å offentliggjøre navn vil ikke i tilstrekkelig grad ta hensyn til medias oppgave som informasjonsformidler. Men dette må heller ikke forstås som et frislepp av de forsiktighetsholdninger «Vær varsom»-plakaten skaper. Personvernet skal selvsagt fortsatt ivaretas. Erfaringen med eksisterende lovverk viser at det ikke har forekommet så mange og

alvorlige overtramp overfor enkeltpersoner at det kan rettferdiggjøre innføring av en slik totalforbudsregel. I denne sammenheng tror vi ikke at den vanskelige balansegangen mellom ønsket åpenhet og kritisk journalistikk på den ene siden og personvernet på den andre uten videre kan løses ved et lovforbud. Derfor stemmer vi mot innstillingens punkt B.

Bjørn Hernæs (H): Jeg satte i og for seg pris på presidentens påtale av beskyldningen om at vi forsvarer ondskapen. På en annen side tilhører jeg et parti som er vant til å bli beskyldt for å være forbryternes parti, så i og med at det er en viss inflasjon også i uttrykk, ble jeg ikke spesielt fornærmet.

Saksordfører påstod også i sitt innlegg at mindretallet hadde en ubegrenset tillit til media. I den utstrekning det skulle være riktig, må jeg kunne fastslå at flertallet har en tilsvarende ubegrenset mistillit til media. Jeg synes vi fikk et eksempel på denne forskjell i syn også i det innlegget representanten Astrid Marie Nistad holdt, hvor hun henviste til det grådige presseorganet i Akersgaten. Jeg oppfattet det slik at det var den uansvarlige Aftenposten hun henviste til, men det kan jo selvfølgelig tenkes at det var andre presseorganer hun hadde i tankene, og da ville det kanskje være lurt og fortelle hvilket organ hun tenkte på.

Bortsett fra disse innledende bemerkningene er det med tilfredshet jeg konstaterer at det er bred enighet om de aller fleste sidene når det gjelder kildevern og offentlighet i rettspleien.

I Høyres program fastslås det at mediernes kildevern skal respekteres og gis rettslig forankring. Dette betyr at Høyre ønsker å styrke kildevernet, men at en slik styrking ikke må gå på bekostning av personvern hensyn. Etter min mening har Regjeringen på en god måte ivarett disse intensjonene, med forslag som i all hovedsak er en oppdatering av dagens regler, men samtidig en balansert avveining i en retning som inneholder en styrking av kildevernet. Denne styrkingen av kildevernet støttes av Høyre.

Selv om enkelte presseorganer på noen områder kunne tenkt seg å gå lenger enn de forslagene som vinner frem, er det viktig å fastholde at retningen på forslagene er riktig. Gjennom proposisjonen og behandlingen av den i Stortinget er det blitt foretatt en generell styrking av rettsvernet for pressens kilder. Riktignok er hovedregelen fortsatt at enhver plikter å forklare seg for retten som vitne, men ut fra ønsket om å bevare taushet om kildenes identitet kan journalisten innenfor vide rammer nekte å avgi forklaring for retten. Denne adgangen til å nekte å svare på spørsmål om kildenes identitet kan bare fravikes dersom retten finner det særlig påkrevd at forklaring blir gitt. Pressens ønske om et absolutt forbud mot å oppgi kilder har ikke fått støtte, men hjemmelen for retten til å pålegge pressen å opplyse kildens navn er begrenset til, som det heter:

«Når vektige samfunnsinteresser tilsier at opplysningen gis og den er av vesentlig betydning for sakens oppklaring ...»

Komiteen har sluttet seg til en tolkning som er gitt av Den europeiske menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg, at det må foreligge betydelig interesseoversikt for de motstående hensyn for at kildevernet skal vike. Dermed slutter komiteen seg til Regjeringens forsikring om at kildevernet er viktig for å sikre pressens muligheter til å avdekke kritikkverdige forhold i vårt samfunn. Denne holdningen må og skal oppfattes både som en tillitserklæring til pressens evne til å håndtere disse bestemmelsene på en etisk forsvarlig måte, og et uttrykk for en tro på at denne tilliten blir brukt av pressen på en ansvarlig måte.

En vanskelig avveining er hensynet som må tas når kilden bak en opplysning åpenbart har brutt en lovbestemt taushetsplikt. Taushetsplikten kan imidlertid brukes som en bekvem måte for forvaltningen til å skjule forvaltningsmessige og administrative forsømmelser. I så fall brukes ikke taushetsplikten til det den først og fremst er ment til, nemlig å verne f.eks. klienters interesser, men den brukes for å hindre at offentligheten får innsyn i kritikkverdige forhold, slik som f.eks. myndighetsmisbruk og maktmisbruk innen offentlige organer.

Det er med tilfredshet jeg fastslår at vi med de nye endringene får et bedre kildevern enn vi har hatt med den rettspraksis som hittil har vært fulgt. Myndighetsutøvelse er ofte praktisering av vide fullmakter og dermed skjønnsutøvelse. Det er viktig å få den tolkningen og praktiseringen som anvendes, frem i lyset, og at den blir en del av den alminnelige samfunnsdebatten. Og viktigst av alt er kanskje at en mengde opplysninger som blir gitt til pressen i forvisning om pressens uavhengige stilling i forhold til å oppgi vitnenes identitet, neppe noensinne ville kommet frem dersom ikke den strenge beskyttelsen av vitnene hadde eksistert. Det at opplysningene på denne måten kommer frem, vil ofte kunne være positivt for politiets arbeid.

Spørsmålet om medias mulighet til å offentliggjøre navn på siktede i straffesaker har delt komiteen i et flertall og et mindretall. Høyre mener hensynet til ytringsfriheten må veie tyngst i denne avveiningssaken, også fordi pressen selv står for en fornuftig og restriktiv holdning, med basis i sin «Vær varsom»-plakat. Dette synet er også i overensstemmelse med Den europeiske menneskerettighetskonvensjon.

Olav Akselsen (A): Rettstryggleiken i Noreg er trua dels av folk som har sete i denne salen, og ikkje minst gjennom den måten norske medium dekkjer straffe- og kriminalsaker på, det gjeld enkeltsaker, men òg det generelle biletet som blir skapt. Eg vil konsentrera meg om det siste, nemleg media si rolle.

Det har vore ein gammal og god tradisjon i Noreg at ein er uskuldig til det motsette er bevist – altså til ein er dømd i rettsalen.

Dessverre skjer det frå tid til anna at politiet pågrip folk, kallar dei inn til avhøyr, siktar dei og skuldar dei for saker og ting som dei ikkje har gjort. Det viser seg i ein del tilfelle at folk blir sleppte av politiet fordi politiet ikkje har noka sak med dei, men i verste fall kjem sakene så langt som til rettsalen før det blir slege fast at politiet

har fått tak i feil person – vedkomande som blir stilt til ansvar, er uskuldig.

Me kan alle prøva å setja oss inn i den fortvila situasjonen det må vera for ein person å bli mistenkjeleggjort, mistenkt for noko ein ikkje har gjort. Dersom ein då i tillegg har ein situasjon der ein blir sterkt eksponert i media, kan me vel alle skjønna den tilleggsbelastninga det må vera. Det er no ein gong slik at for at ei sak skal ha interesse for media, må den vera nokså graverande. Media sin tankegang ser ut til å vera: dess verre, dess betre. Derfor er det faktisk slik at i den grad det er sterk mediedekning og fokusering på saker, så er det nokså graverande tilfelle, og desto verre må det vera for den som er uskuldig mistenkt for det, å sjå namnet sitt i samband med saka. Sjølv om ein person seinare blir frikjend, og det viser seg at vedkomande er uskuldig, det er feil person som er brakt til torgs, kan denne personen bli dømd i folks auge fordi media har trykt bilete eller på annan måte identifisert denne personen. Dette kan vera eit stempel som kan hengja ved personen livet ut. Eit liv kan heilt urettmessig vera øydelagt. Sjølv sagt er det slik at politiet må gjera alt som står i deira makt for ikkje å sikta eller gå til arrestasjon av feil personar eller uskuldige. Men også media har eit stort ansvar, og dei bør veta at i Noreg er ingen skuldig før ein vitterleg er dømd. Det var dette som i si tid var bakgrunnen for at eg fremma mitt forslag. Intensjonen var berre å sikra rettstryggleiken for enkeltmennesket, for vanlege folk, verna uskuldige personar mot å bli stempla og hengde ut i media. Med forslaget mitt ønskte eg sjølv sagt òg å tryggja privatlivets fred.

Det blir av enkelte framstilt som om dette er eit angrep på pressa. Det er det på ingen som helst måte. Eg er glad for at me lever i eit demokrati der me har ei fri presse og media spelar ei viktig rolle. Men det finst alle-reie i dag visse innskrenkingar for kva media kan skriva og vidareformidla. Ein kan t.d. ikkje vidareformidla injurierande påstandar, ein kan ikkje koma med rasistiske utsegner, og det er òg slik at visse pornografiske skildringar er forbodne. Det finst altså avgrensingar, og alle desse har aktverdige formål.

Me har i den seinare tida sett ein ny og etter mi meining negativ tendens, særleg i TV. No er det slik at TV er til stades, ein filmar på åstaden, ein filmar den sikta sitt hus, ein filmar heile nabolag, og eg har endatil sett at arrestasjonar nærast har blitt sende på direkten. Dette blir gjort utan å stilla spørsmål og utan å presisera at vedkomande som bur i dette huset, rett nok er sikta, men likevel kan vera uskuldig – det kan henda at politiet tar feil. Ein filmar arrestasjonar utan å ta omsyn til at det kan vera feil person som blir arrestert. Det kan kanskje vera naboen sin son som faktisk blir tatt i politiets varetekt, og ikkje den skuldige. Og då er det nokså ille at desse personane skal bli hengde ut i media. Rettstryggleiken tilseier at også media i sterkare grad burde leggja band på seg sjølve.

Noreg er eit trygt land, faktisk er Noreg eit av dei landa som har lågast kriminalitet. Dette inntrykket får ein ikkje når ein følgjer med i norske medium og deira dekning av kriminalsaker og kriminaliteten generelt. Eg vil

faktisk påstå at det biletet som blir skapt av norske medium her i landet når det gjeld kriminaliteten, er omtrent like dekkjande som det biletet som blei skapt av sovjetiske medium av den generelle situasjonen i Sovjetunionen før kommunismen fall. Etter mi meining brukar media altfor mykje tid på denne typen journalistikk, og på ein måte som gjer at uskuldige personar kan koma i klemme. Eg vil hevda at personar som er kjende, som har eit kjent ansikt, eller personar som er i ein framtrudende posisjon i det norske samfunnet, så å seia ikkje har rettstryggleik. Viss ein slik person blir mistenkt for eit eller anna, er det nærast fritt fram for media til å grafsa og grava i vedkomandes situasjon og privatliv. Eg ser at ein del kommentatorar grin krokodilletårar anten det gjeld sjefen for Noregs Bank som måtte gå av, eller friidrettstrenarar. Men det hjelper ikkje i ettertid å stilla spørsmål ved media si rolle når personane i lengre tid har blitt eksponerte på den måten som tilfellet har vore.

Desse tinga som eg no til slutt har vore inne på, er kanskje litt på sida av det konkrete forslaget som blir fremma i dag, men eg synest likevel det er rett å ta det fram fordi det er ein del av det generelle biletet, og det generelle biletet er etter mi meining litt urovekkjande. Og det må, som sagt, vera i lovskaparane si interesse å prøva å verna enkeltmennesket. Det er det einaste som er intensjonen bak det forslaget som eg i si tid fremma, og som no heldigvis framleis ser ut til å ha støtte i denne salen, sjølv om nokre parti ikkje følgjer opp slik dei gjorde den gongen.

Statsråd Aud-Inger Aure: Jeg vil først fremheve bakgrunnen for lovrevisjonen. Utvalgsutredningen om kildevern og offentlighet i rettspleien ble gitt med til dels omfattende dissenser. Høringsinstansene har likevel som hovedtendens vært positive til et visst utvidet kildevern og til fremheving av offentlighetsprinsippet i rettergangen.

Sentralt i begrunnelsen for kildevernet er å legge til rette for at massemedia kan fange opp opplysninger som kan gi grunnlag for debatt og slik styrke pressens mulighet til å fungere som en reell motvekt mot kritikkverdige forhold i samfunnet.

Reglene om offentlighet i rettspleien skal bidra til kunnskap om rettsvesenet og øke muligheten for kontroll og kritikk, og dermed styrke tilliten til og kvaliteten ved rettspleien. Mothensyn mot kildevern og offentlighet kan i enkelte tilfeller være bl.a. personvern, rikets sikkerhet, en effektiv og forsvarlig prosess og sakens korrekte opplysning.

Siktemålet er at lovrevisjonen skal medføre en tidsmessig og balansert avveining av disse kryssende hensyn.

Jeg vil rette søkelyset mot enkelte av de endringene som foreslås for å ivareta de nevnte formålene på best mulig måte.

Mediefolk som vitner for retten, har i dag som hovedregel rett til å nekte å svare på spørsmål om identiteten til en kilde for opplysninger. Lovforslaget tar sikte på å styrke kildevernet ved å innsnevre adgangen til unntaks-

vis å pålegge vitneplikt. Regjeringen går inn for et meget sterkt kildevern for den rent samfunnsrelaterte journalistikk. Særlig gjelder dette der det er avdekket forhold som det er av samfunnsmessig betydning å få fram. Kildevernet må da være nær absolutt. I alle tilfeller må det kreves at kildens identitet er av vesentlig betydning for sakens oppklaring for at vitneplikt skal kunne pålegges. Videre må det kreves at retten etter en samlet vurdering finner at identiteten bør oppgis og at vektige samfunnsinteresser tilsier dette.

Jeg har merket meg at komiteen i sin innstilling er enig i forslaget om å fjerne dagens regel om at «forklaring kan kreves gitt når artikkelen eller meldingen inneholder opplysninger som må antas å være gitt ved straffbart brudd på taushetsplikt», og at komiteen framhever at endringen vil føre til et bedre kildevern i saker der taushetsplikten kan være brutt. Komiteen framhever imidlertid at det ved grove brudd på taushetsplikten som griper inn i retten til respekt for privatlivet, kan være aktuelt å gjøre unntak. Flertallet i komiteen uttaler samtidig at det også ved brudd på taushetsplikten skal en del til for at kildevernet ikke skal få gjennomslag. Det avgjørende blir om det etter en konkret vurdering foreligger «vektige samfunnsinteresser» for å gjøre unntak fra kildevernet. Eventuelle taushetspliktsbrudd vil da gå inn som et viktig moment ved vurderingen av om vitneplikt skal pålegges. Jeg tror komiteens uttalelser her vil gi domstolene gode retningslinjer for fremtiden.

Det stilles i dag strenge krav for at påtalemyndigheten skal kunne beslutte ransaking av redaksjonslokaler. Regjeringen foreslo at dette ikke bare skulle gjelde for «redaksjonslokale», men for «redaksjonslokale eller tilsvarende». Videre foreslo Regjeringen strengere krav til den formelle framgangsmåten ved slike avgjørelser. Begrunnelsen for forslagene er at slik ransaking av redaksjonslokaler har viktige sider til vernet om en fri presse og til kildevernet.

Jeg er glad for at komiteens flertall er enig i disse forslagene om strengere krav til den formelle framgangsmåten ved beslutning om ransaking av redaksjonslokaler.

De forslagene i proposisjonen som gjelder reglene om offentlighet i rettergangen, tar sikte på å markere prinsippet om at rettsforhandlingene er offentlige, selv om det for spesielle sakstyper bør gjelde særregler. Reglene bør derfor ta utgangspunkt i offentlighet, dvs. åpne dører og referatadgang. Innskrenkninger i prinsippet bør i tilfelle besluttes særskilt av retten i det enkelte tilfellet.

Regjeringen foreslår et noe styrket vern for den straffeforfulgte mot ufrivillig fotografering og filming utenfor rettsmøtene. Regjeringen foreslår videre at også vitner og fornærmede i visse situasjoner gis et vern mot ufrivillig fotografering og filming. Særlig for fornærmede i volds- og sedelighetssaker mener jeg at et slikt vern er ønskelig. Forslaget fremmes bl.a. på bakgrunn av stortingsrepresentant Olav Akselsens forslag i Dokument nr. 8:75 for 1994-95.

Avslutningsvis har jeg merket meg at komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet, ber departementet fremme forslag for Stortinget om

de nødvendige lovendringer, slik at intensjonen i forslaget om forbud mot å offentliggjøre navn på mistenkte, siktede eller tiltalte i straffesaker også blir ivarettatt. Disse spørsmålene vil jeg komme tilbake til.

Kristin Krohn Devold (H) (komiteens leder): Så langt ut i debatten er det meste sagt, men jeg vil knytte et par betraktninger til to temaer, det ene er ofrenes stilling ved rettsforhandlinger, og det andre er ofre for medieovertramp, knyttet til forslaget fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet.

Når det gjelder rettsforhandlinger, er disse i hovedregel offentlige. Det er slik både Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og FNs menneskerettskomisjon vil ha det. Men begge disse har unntak for offentlighet der offentlighet vil skade rettferdighetens interesser.

Justiskomiteen tar i innstillingen spesielt hensyn til ofrene når det gjelder adgang til å be om lukkede dører i en retts sak. Komiteen sier at «det er i ferd med å bli et økende problem at vitner ikke tør stille opp i retten fordi de frykter represalier fra kriminelle miljøer». Komiteen er derfor glad for at det innføres adgang til å lukke dørene «av hensyn til sakens opplysning» ved straffesaker. Det må ikke være slik at viktige opplysninger for rettssaken ikke kommer fram fordi offentlighet i seg selv hindrer dette.

Når det gjelder å beskytte tiltaltes personvern, er hele komiteen enig i at det skal være foto- og filmforbud i tilknytning til rettsmøter. Disse reglene utvides til å omfatte ofre og vitner i overensstemmelse med den økte beskyttelse vi ønsker å gi dem.

Komiteen har heller ingen innvendinger mot at media benytter navn og bilde på personer som er domfelt. Dissenspunktet knytter seg til at et flertall av Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet ønsker forbud mot offentliggjøring av navn på siktede før domfellelse som et absolutt forbud. Her er Høyre og Regjeringen uenige, selv om vi også selsagt mener at media skal være varsom med å gjengi navn på siktede før dom. I dag har vi en regulering av dette gjennom pressens egen «Vær varsom»-plakat, og grunnen til at vi ikke støtter lovforbudet, er at vi tror mer på å mobilisere ansvar hos pressen selv enn på absolute lovforbud.

Jeg er langt på vei enig i den beskrivelse som er gitt både av representantene Akselsen, Nistad og saksordfører Simonsen når det gjelder overtramp som begås av pressen, og som vi alle kjenner til. Disse overtrampene begås både i forhold til straffesaker og også i forhold til en rekke andre saker. Enkeltmennesker blir beskyldt for å mangle integritet, for å mangle etiske holdninger osv., og for dem som opplever å bli hengt ut urettmessig, føles det helt sikkert knusende.

Mange av oss som sitter her i salen, har til og med enten egne erfaringer eller har kjennskap til mennesker som har blitt hengt ut på denne måten. Men det vi ikke må glemme, er at alle disse forholdene reguleres i dag av «Vær varsom»-plakaten, og hvis vi tar ut en del av det som reguleres av denne plakaten, ved å erstatte det med et lovforbud, reduserer vi også etter min mening «Vær

varsom»-plakatens betydning, og det tror jeg er en farlig vei å gå, for pressefolk og aviser flest tar et ansvar for ikke å trække på enkeltpersoner og deres nærmeste. Jeg er redd for å redusere selvjustisens betydning, for jeg tror at på lang sikt kan det like gjerne gi oss en råere presse, som da innenfor lovens grenser tøyser den til det maksimale.

Det betyr altså at Høyre har stor sympati for intensjonen bak lovforslaget, nemlig å beskytte enkeltpersoner, men i det lange løp tror jeg enkeltpersoner i dette land, enten de er tiltalt for lovbrudd eller hengt ut for andre ting, er bedre beskyttet ved at «Vær varsom»-plakaten holdes høyt hos pressen selv, og at de arbeider for å etterleve den. Og på den bakgrunn vil Høyre altså ikke støtte forslaget som Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet har fremsatt, men håper og tror at andre virkemidler kan bringe oss like langt.

Presidenten: De som heretter får ordet, har en taletid på inntil tre minutter.

Jan Simonsen (Frp): Bare et par småting på slutten av debatten. Representanten Marthinsen snakket om et absolutt forbud mot å gjengi navn på mistenkte, siktede eller tiltalte. La meg bare presisere at vi i våre merknader har gjort det klart at det finnes unntak, bl.a. i forbindelse med politietterforskning, men unntakene må selvfølgelig defineres i det lovutkastet som departementet forhåpentligvis vil bli nødt til å legge fram for Stortinget.

Argumentet mot å støtte dette forslaget er fra representanten Marthinsens side og også fra Høyres, forstår jeg, at det ikke finnes nok overtramp. Nei, det kan godt være at det ikke er så mange overtramp. Personlig har jeg inntrykk av at det er ganske mange. Men det viktigste er jo at disse overtrampene får så alvorlige og ødeleggende konsekvenser for de personene og enkeltindividene som det går ut over. Bare i den perioden som er gått fra vi avgav innstilling og fram til i dag, er jeg blitt gjort oppmerksom på et tilfelle hvor en mistenkt person ble hengt ut med navn i avisene, og vedkommende forsøkte deretter å begå selvmord og havnet på en psykiatrisk institusjon. Vel, det er mulig at denne personen var skyldig. Men sett at han var uskyldig, da er altså dette konsekvensene av pressens arbeid.

Jeg er overrasket over at Kristelig Folkeparti, som bygger på det bibelske nestekjærlighetsbudet, legger mindre vekt på hensynet til ofrene og enkeltindividene enn til pressens salgstill. Og jeg synes Høyre opptrer feigt som ikke tør stå opp med rak rygg og ta et oppgjør med pressen, men gjemmer seg bak «Vær varsom»-plakaten – en plakat som ikke er noen lov, som bare brukes ved festlige anledninger, og som pressen bare bryr seg om når det passer.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Egentlig hadde jeg ikke tenkt å ta ordet, men jeg må si det forundrer meg at representanten Simonsen nødvendigvis må mistenkeliggjøre andre menneskers og andre partiers motiver så

til de grader. Hvis man i stedet lyttet til hva som ble sagt, slapp man å si så mye uriktig fra Stortingets talerstol.

La meg igjen få understreke: Jeg er skråsikker på at alle i denne sal – da tenker jeg ikke på de få sjelene som befinner seg her akkurat i øyeblikket, men på et fulltallig storting – har den samme intensjon om at ting skal bli best mulig for flest mulig mennesker. Det er ingen grunn til å forsøke å mistenkeliggjøre motivene våre på den måten.

Kristelig Folkeparti er selvfølgelig opptatt av ofrene, men vi er selvfølgelig også – slik som jeg tror også representanten Simonsen er – opptatt av å få markedsført oss selv og våre tanker og idéer til et bredest mulig publikum. Vi er også opptatt av at pressen har mulighet til å skrive ting uten å være detaljregulert, at vi som representanter på Stortinget sitter på skuldrene deres og forteller dem at dette skal du si, og dette skal du ikke si. Jeg tror at både mediene og stortingsrepresentanter tjener på edruelighet og på å oppføre seg på en slik måte at man pålegger hverandre ansvar, og når man begår overtramp i forhold til ansvaret, får man ta de konsekvensene det medfører.

Jan Simonsen (Frp): Jeg ønsker selvfølgelig ikke å tillegge andre representanter dårlig motiv. Jeg snakker om konsekvenser. Konsekvensen av at det er tillatt for pressen å navngi mistenkte, siktede og tiltalte, er at uskyldige mennesker begår selvmord eller havner på psykiatriske institusjoner. Konsekvensen av at dette er lovlig, er at andre mennesker blir ødelagt. Denne konsekvensen kan Stortinget forhindre ved å stemme på vårt forslag.

Det samme gjelder for så vidt den irrettesettelse som den ærede president var så hyggelig å gi meg i begynnelsen av møtet, der han antydte at jeg mente «andre representanter» hadde til hensikt å beskytte ondskapskapen i vårt samfunn. Det var nå ikke ordrett det som ble sagt. Det som ble sagt, var at *det* er konsekvensen, det er det de i praksis gjør. Og den logiske argumentasjonen for dette er følgende: Dersom vi alle er enige om at det faktisk hender av og til at ondskapsfulle mennesker bevisst får et medieorgan til å trykke påstander og løgner om andre mennesker som er grovt injurierende og ærekrenkende, og man deretter gjennom lovgivning beskytter disse personenes identitet, så bruker man jo lovgivningen til å beskytte den ondskapskapen som disse menneskene begår. Det er min logikk, og jeg ser fram til at noen klarer å bevise at det er et ulogisk resonnement.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Etter at det var ringt til votering i fem minutter, uttalte **presidenten:** Odelstinget går da til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten har Jan Simonsen på vegne av Fremskrittspartiet satt fram forslagene nr. 1 og 2, som er inntatt i innstillingen.

Komiteen hadde innstillet til Odelstinget å gjøre slikt vedtak:

A .
L o v

om endringer i rettergangslovene m.m. (kildevern og offentlighet i rettspleien)

I.

I lov av 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov gjøres følgende endring:

Ny § 390 c skal lyde:

Med bøter straffes den som uten vedkommendes samtykke fotograferer eller filmer

1. *en mistenkt som er i politiets varetekt,*
2. *en mistenkt eller et vitne når denne under etterforskning er til stede sammen med politiet, eller*
3. *en siktet eller domfelt eller en fornærmet på vei til eller fra rettsmøte i saken eller under opphold i den bygning hvor rettsmøtet holdes.*

På samme måte straffes den som offentliggjør bilde eller film som er frembrakt i strid med første ledd.

Offentlig påtale finner bare sted når det finnes påkrevet av allmenne hensyn.

II.

I lov av 13. august 1915 nr. 5 om domstolene gjøres følgende endringer:

§ 63 a nytt tredje ledd skal lyde:

Paragrafen her gjelder ikke for noe som er kommet frem i et rettsmøte eller en rettsavgjørelse.

§ 122 nytt annet ledd skal lyde:

Etter nærmere forskrift gitt av Kongen, skal enhver på forespørsel i alminnelighet gis opplysning om tid og sted for berammede rettsmøter. Kongen kan gi forskrift om at opplysninger som nevnt skal gis ved oppslag ved rettens kontor.

§ 124 skal lyde:

Rettsmøtene er offentlige og forhandlingene og rettsavgjørelsene kan gjengis offentlig, hvis ikke annet er bestemt i lov eller av retten i medhold av lov.

Spørsmål om å begrense offentligheten forhandles for lukkede dører.

Retten skal ved åpningen av rettsmøtene, eller så snart den har truffet avgjørelse om begrensninger, gi meddelelse om eventuelle begrensninger i forhandlingenes offentlighet.

Opplesning av domsslutningen foregår alltid offentlig. Personopplysninger kan utelates når hensynet til privatlivets fred tilsier det.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Videre var innstillet:

§ 125 skal lyde:

Retten kan ved kjennelse beslutte at et rettsmøte helt eller delvis skal holdes for lukkede dører

- a. *når hensynet til statens forhold til en fremmed makt krever det,*
- b. *når hensynet til privatlivets fred eller til ærbarhet krever det,*
- c. *når særlige forhold gir grunn til frykt for at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning og lukkede dører derfor er påkrevd,*
- d. *når en siktet er under 18 år, fornærmedes ettermæle krever det eller en siktet eller et vitne ber om det av grunner som retten finner fyllestgjørende, eller*
- e. *i krigstid når hensynet til militære operasjoner eller militære avdelingers sikkerhet eller andre særlige grunner krever det.*

I saker etter ekteskapsloven eller barneloven og i saker mellom ektefeller eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen, skal rettsmøtet holdes for lukkede dører, med mindre retten av særlige grunner beslutter at saken helt eller delvis føres for åpne dører. Det samme gjelder i tilsvarende saker mellom personer som er eller har vært samboere.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Presidenten: Presidenten vil så ta opp til votering et forslag til nytt tredje ledd, forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«I lov av 13. august 1915 nr. 5 om domstolene gjøres følgende endring:

§125 tredje ledd skal lyde:

Reglene i andre ledd gjelder tilsvarende for sak om ærekrenkende uttalelser som ikke er fremsatt offentlig og som forfølges etter straffelovens §§ 247 og 248.»

V o t e r i n g s t a v l e n e viste at det var avgitt 53 stemmer mot og 14 stemmer for forslaget.

(Voteringsutskrift kl. 14.16.00)

Vidar Bjørnstad (fra salen): President! Jeg stemte feil.

Presidenten: Da er forslaget falt med 54 mot 13 stemmer.

Videre var innstillet:

Nåværende § 128 blir § 126.

Nåværende § 129 blir § 127.

Nåværende § 130 blir § 128. Ordet «stengte» endres til «lukkede».

Ny § 129 skal lyde:

I straffesaker må ingen gjengi offentlig noe av forhandlingene i rettsmøte utenfor hovedforhandlingen, med unntak for forhørsrettsaker etter straffeprosessloven § 248.

Ellers kan retten ved kjennelse helt eller delvis forby offentlig gjengivelse av forhandlingene i rettsmøte

- a. når retten frykter at offentlig gjengivelse av forhandlingene vil kunne ha skadelig virkning på opplysningen eller på dømmelsen av saken, eller*
- b. når rettsmøtet holdes eller kan holdes for lukkede dører.*

I saker etter ekteskapsloven eller barneloven og i saker mellom ektefeller eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen, må forhandlingene ikke gjengis offentlig, med mindre retten av særlige grunner beslutter at offentlig gjengivelse i anonymisert form helt eller delvis tillates. Det samme gjelder i tilsvarende saker mellom personer som er eller har vært samboere.

Referatforbud etter første eller annet ledd gjelder til retten beslutter at det skal oppheves. Forbud etter annet ledd bokstav a gjelder aldri lenger enn til dom er avsagt. Forbud etter annet ledd skal oppheves når det antas at grunnen til forbudet ikke lenger er til stede og kan påkjæres av dem som har vært til stede under forhandlingen.

Ny § 130 skal lyde:

Retten kan forby at hele eller deler av en rettsavgjørelse gjengis offentlig hvis

- a. hensynet til privatlivets fred eller fornærmedes ettermæle krever det, eller*
- b. etterforskningshensyn krever at en kjennelse eller beslutning avsagt i en straffesak utenfor hovedforhandling ikke blir offentlig gjengitt.*

Forbudet gjelder til retten beslutter at det skal oppheves. Forbud etter bokstav a gjelder ikke en domsslutning så langt den kan gjengis uten å røpe noens identitet. Enhver kan påkjære et forbud eller en nektelse av å oppheve et forbud etter leddet her.

Retten kan forby at rettsavgjørelser gjengis offentlig før avgjørelsen er meddelt partene. Slikt forbud gjelder likevel ikke for lengre tid enn to uker etter avsigelsen av rettsavgjørelsen.

I saker etter ekteskapsloven eller barneloven og i saker mellom ektefeller eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen, kan rettsavgjørelser bare gjengis offentlig i anonymisert form. Det samme gjelder i tilsvarende saker mellom personer som er eller har vært samboere.

Ny § 131 skal lyde:

Under rettsmøter i straffesaker er fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn forbudt.

Dersom særlige grunner taler for det, kan retten under hovedforhandlingen gjøre unntak fra forbudet når det ikke kan antas å ha uheldig virkning for behandlingen av saken og heller ikke andre hensyn taler avgjørende imot. Før tillatelse gis, skal partene ha anledning til å uttale seg.

Kongen kan gi nærmere regler til utfylling og gjennomføring av disse bestemmelser.

§ 131 a oppheves.

§ 198 tredje ledd skal lyde:

Med bøter straffes også den som foretar fotografering eller opptak i strid med § 131, eller som offentliggjør et bilde eller opptak tatt i strid med § 131.

§ 199 skal lyde:

Med bøter straffes den, som bevirker eller medvirker til, at noe som er forhandlet i rettsmøte for lukkede dører, og som skal holdes hemmelig, blir kjent for uvedkommende, eller at noe blir gjengitt offentlig i strid med § 129 eller § 130.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Videre var innstillet:

III.

I lov av 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål gjøres følgende endringer:

§ 135 skal lyde:

Partene har rett til på rettens kontor å undersøke rettsbøker og dokumenter som vedkommer saken, og kan forlange utskrifter av dem. Det samme gjelder tredjemann, når begge parter samtykker, eller han godtgjør, at det har rettslig interesse for ham.

Enhver kan kreve utskrift av en rettsavgjørelse i en bestemt sak så langt som det ikke gjelder forbud mot offentlig gjengivelse, eller, dersom det gjelder slikt forbud og avgjørelsen ikke er eldre enn fem år, innsyn i avgjørelsens slutning. Av rettsbøker for øvrig kan utskrift kreves hvis ikke rettsboken er ført i rettsmøte for lukkede dører eller offentlig gjengivelse av den protokollerte forhandlingen eller rettsboken er forbudt.

Første og annet ledd gjelder ikke rettsbøker som føres over rettens rådslagninger og stemmegivninger.

For andre enn parter med rettslig interesse skal utskrifter og innsyn i annet enn domsslutninger nektes når det av hensyn til rikets sikkerhet eller forhold til fremmed stat ville være betenkelig å gi utskrift eller innsyn, eller når det er grunn til å frykte at utskriften eller kunnskapen vil bli nyttet på urettmessig vis. Det samme gjelder når retten har gitt pålegg om hemmelighold.

Utskrift av psykiatriske erklæringer, personundersøkelser og andre personopplysninger i annet enn rettsavgjørelser, kan bare gis i den utstrekning det er fastsatt ved forskrift av Kongen.

Spørsmålet om retten til utskrift bedømmes i forhold til hvert enkelt dokument.

Nekter rettens kontor å forevise rettsbøker eller dokumenter eller gi utskrift av dem, kan begjæringen forelegges for retten til avgjørelse.

Kongen kan gi forskrifter om gjennomsyn og utlån av saksdokumentene og om rett til utskrift av dokumentene i tilfeller som ikke omfattes av første og annet ledd. Reglene i fjerde og femte ledd gjelder tilsvarende for slike forskrifter. Forskriftene kan på samme vilkår regulere gjennomføringen av allmennhetens innsynsrett ved bruk av informasjonsteknologi.

§ 152 skal lyde:

Dommen bør avsies umiddelbart etter at saken er tatt opp til doms. Kan dette ikke skje, og domsavsigelsen derfor besluttet utsatt til et senere rettsmøte, skal om mulig tid og sted for dette samtidig fastsettes. Er dom ikke avsagt innen to uker etter at saken er tatt opp til doms, skal grunnen opplyses i rettsboken.

§ 209 a skal lyde:

Redaktøren av et trykt skrift kan nekte å svare på spørsmål om hvem som er forfatter til en artikkel eller melding i skriftet eller hjemmelsmann for opplysninger i det. Det samme gjelder spørsmål om hvem som er hjemmelsmann for andre opplysninger som er betrodd redaktøren til bruk i hans virksomhet.

Samme rett som redaktøren har andre som har fått kjennskap til forfatteren eller hjemmelsmannen gjennom sitt arbeid for vedkommende forlag, redaksjon, pressebyrå eller trykkeri.

Når vektige samfunnsinteresser tilsier at opplysningen gis og den er av vesentlig betydning for sakens oppklaring, kan retten etter en samlet vurdering likevel pålegge vitnet å oppgi navnet. Dersom forfatteren eller hjemmelsmannen har avdekket forhold som det var av samfunnsmessig betydning å få gjort kjent, kan vitnet bare når det finnes særlig påkrevd pålegges å oppgi navnet.

Når svar gis, kan retten beslutte at det bare skal gis til retten og partene i møte for lukkede dører og under pålegg om taushetsplikt.

Bestemmelsene i paragrafen her gjelder tilsvarende for kringkastingssjef og kringkastingssmedarbeider.

§ 479 annet ledd skal lyde:

Saken behandles for lukkede dører. Retten kan beslutte behandling for åpne dører hvis saksøkeren ber om det.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Videre var innstillet:

IV.

I lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 28 skal lyde:

Fornærmede kan kreve utskrift av rettsbøker og andre dokumenter i en straffesak som retten har avsluttet be-

handlingen av. Slikt krav kan også fremsettes av enhver annen som det har rettslig interesse for.

Enhver kan kreve utskrift av en dom i en bestemt straffesak så langt som det ikke gjelder forbud mot offentlig gjengivelse av dommen, eller, dersom det gjelder slikt forbud eller utskrift nektes etter tredje ledd, innsyn i domslutningen. Kravet kan alltid avslås hvis dommen er eldre enn fem år eller den som krever utskrift bare identifiserer dommen ved siktedes navn.

Utskrift skal nektes når det av hensyn til rikets sikkerhet eller forhold til fremmed stat ville være betenkelig å gi utskrift, eller når det er grunn til å frykte at utskriften vil bli nyttet på urettmessig vis. Overfor andre enn partene gjelder det samme når retten har gitt pålegg om hemmelighet.

Utskrift av psykiatriske erklæringer, personundersøkelser og andre personopplysninger i annet enn dommer, kan bare gis i den utstrekning det er fastsatt ved forskrift av Kongen.

Spørsmålet om retten til utskrift bedømmes i forhold til hvert enkelt dokument.

Avslås en begjæring om utskrift etter paragrafen her, kan spørsmålet begjæres forelagt retten til avgjørelse.

Kongen kan gi forskrifter om gjennomsyn og utlån av dokumentene i en straffesak, og om rett til utskrift av dokumentene i tilfeller som ikke omfattes av første eller annet ledd. Reglene i tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende for slike forskrifter. Forskriften kan på samme vilkår regulere gjennomføringen av allmennhetens innsynsrett ved bruk av informasjonsteknologi.

§ 125 skal lyde:

Redaktøren av et trykt skrift kan nekte å svare på spørsmål om hvem som er forfatter til en artikkel eller melding i skriftet eller hjemmelsmann for opplysninger i det. Det samme gjelder spørsmål om hvem som er hjemmelsmann for andre opplysninger som er betrodd redaktøren til bruk i hans virksomhet.

Samme rett som redaktøren har andre som har fått kjennskap til forfatteren eller hjemmelsmannen gjennom sitt arbeid for vedkommende forlag, redaksjon, pressebyrå eller trykkeri.

Når vektige samfunnsinteresser tilsier at opplysningen gis og den er av vesentlig betydning for sakens oppklaring, kan retten etter en samlet vurdering likevel pålegge vitnet å oppgi navnet. Dersom forfatteren eller hjemmelsmannen har avdekket forhold som det var av samfunnsmessig betydning å få gjort kjent, kan vitnet bare når det finnes særlig påkrevd pålegges å oppgi navnet.

Når svar gis, kan retten beslutte at det bare skal gis til retten og partene i møte for lukkede dører og under pålegg om taushetsplikt.

Bestemmelsene i paragrafen her gjelder tilsvarende for kringkastingssjef og kringkastingssmedarbeider.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Videre var innstillet:

§ 197 annet ledd skal lyde:

Er det fare ved opphold, kan beslutningen treffes av påtalemyndigheten. Ved ransaking av redaksjonslokale eller tilsvarende skal slik beslutning treffes av statsadvokaten, og bare dersom det er sannsynlig at etterforskningen vil bli vesentlig skadelidende dersom man skulle vente på rettens beslutning.

Presidenten: Her foreligger et avvikende forslag, nr. 2, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«I lov av 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endring:

§ 197 annet ledd skal lyde:

Er det fare ved opphold, kan beslutningen treffes av påtalemyndigheten.»

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet bifaltes innstillingen med 57 mot 12 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.03)

Videre var innstillet:

§ 198 annet ledd nytt annet punktum skal lyde:

Første ledd nummer 3 gjelder ikke ved ransaking av redaksjonslokale eller tilsvarende.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Videre var innstillet:

§ 200 annet ledd skal lyde:

Skal noens bolig eller rom ransakes, skal han eller – om han er fraværende – en av hans husstand eller en nabo tilkalles når det kan skje uten opphold. Ved ransaking av redaksjonslokale skal i stedet redaktøren eller dennes stedfortreder tilkalles, når det kan skje uten opphold. Om nødvendig kan det åpnes adgang med makt. Det som er brutt opp, skal så vidt mulig lukkes til etter ransakingen.

Presidenten: Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes med 58 mot 11 stemmer. (Voteringsutskrift kl. 14.18.43)

Videre var innstillet:

V.

Ikrafttredelses- og overgangsregler

1. Loven her trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. De enkelte bestemmelser kan settes i kraft til ulik tid.
2. Kongen kan gi nærmere overgangsbestemmelser.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet bifaltes enstemmig.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli sendt Lagtinget.

Videre var innstillet:

B .

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om nødvendige lovendringer for å sikre at navn og bilde på mistenkte, siktede eller tiltalte i straffesaker ikke blir offentliggjort. I den forbindelse bør også tilsvarende regler for vitner og fornærmede vurderes.

Presidenten: Stor bokstav B blir i samsvar med forretningsordenens § 30 fjerde ledd å sende Stortinget.

S a k n r . 2

Referat

1. (43) Lagtingets presidentskap melder at Lagtinget har antatt Odelstingets vedtak til
 1. lov om endringer i lov av 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) og i enkelte andre lover (Besl. O. nr. 27 (1998-99))
 2. lov om endringer i lov av 19. mai 1933 nr. 3 om tilsyn med næringsmidler m.v. og i lov av 28. mai 1959 nr. 12 om kvalitetskontroll med fisk og fiskevarer o.a. (Besl. O. nr. 28 (1998-99))
 3. lov om endring i lov av 5. februar 1965 nr. 2 om Statens Landbruksbank (Besl. O. nr. 29 (1998-99))
 4. lov om endringer i lov av 19. mars 1965 nr. 3 om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner (Besl. O. nr. 30 (1998-99))
 5. lov om oppheving av lov av 4. juni 1976 nr. 39 om pengelotteri (Besl. O. nr. 31 (1998-99))
 6. lov om endringer av kredittilsynsloven samt endringer i visse andre lover på Finansdepartementets område (stans av ulovlig virksomhet m.v.) (Besl. O. nr. 32 (1998-99))
 7. lov om revisjon og revisorer (revisorloven) (Besl. O. nr. 33 (1998-99))
 - og at lovvedtakene er sendt Kongen.
 - Enst.: Vedlegges protokollen.
2. (44) Statsministerens kontor melder at

1. lov om endringer i lov av 18. august 1911 nr. 8 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) (Besl. O. nr. 15 (1998-99))
2. lov om endringer i lov av 21. november 1952 nr. 2 om betaling og innkreving av skatt (skattebetalingsloven) (Besl. O. nr. 16 (1998-99))
3. lov om endringer i lov av 9. juni 1961 nr. 16 om tillegg til lov om skatt av formue og inntekt (skatteloven) av 18. august 1911 nr. 8 (Besl. O. nr. 17 (1998-99))
4. lov om overgangsregel til lov av 6. juni 1975 nr. 29 om eigedomsskatt til kommunane (eigedomsskattelova) (Besl. O. nr. 19 (1998-99))
5. lov om endringer i lov av 19. juni 1969 nr. 66 om merverdiavgift (Besl. O. nr. 18 (1998-99))
6. lov om endring i lov av 13. juni 1975 nr. 35 om skattlegging av undersjøiske petroleumsforekomster m.v. (Besl. O. nr. 20 (1998-99))
7. lov om endringer i lov av 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning (ligningsloven) (Besl. O. nr. 21 (1998-99))
8. lov om endringer i lov av 20. juli 1991 nr. 65 om særregler for beskatning av selskaper og selskapsdeltakere (selskapsskatteloven) (Besl. O. nr. 22 (1998-99))
9. lov om endringer i lov av 18. juni 1993 nr. 109 om autorisasjon av regnskapsførere (Besl. O. nr. 23 (1998-99))
10. lov om endring i lov av 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) (Besl. O. nr. 24 (1998-99))
11. lov om endringer i lov av 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr (Besl. O. nr. 14 (1998-99))
12. lov om endringer i lov av 14. juni 1985 nr. 73 om tilskot til private grunnskular og private skular som gjev vidaregåande opplæring (privatskulelova) (Besl. O. nr. 25 (1998-99))
13. lov om endringer i lov av 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. og endringer i einskilde andre lover (Besl. O. nr. 9 (1998-99))
14. lov om endringer i lov av 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. (Besl. O. nr. 10 (1998-99))
15. lov om endringer i lov av 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) og i enkelte andre lover (Besl. O. nr. 27 (1998-99))
16. lov om endringer i lov av 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v. (Besl. O. nr. 12 (1998-99))
17. lov om endringer i lov av 19. mai 1933 nr. 3 om tilsyn med næringsmidler m.v. og i lov av 28. mai 1959 nr. 12 om kvalitetskontroll med fisk og fiskevarer o.a. (Besl. O. nr. 28 (1998-99))
– er sanksjonert under 18. desember 1998
Enst.: Vedlegges protokollen.
3. (45) Endringer i skattelovgivningen (Ot.prp. nr. 32 (1998-99))
Enst.: Sendes finanskomiteen.
4. (46) Lov om endring i lov av 10. juni 1977 nr. 73 om jernbaneansvar overfor reisende (jernbaneansvarslova) (Ot.prp. nr. 28 (1998-99))
Enst.: Sendes justiskomiteen.
5. (47) Lov om endring i lov av 8. juni 1984 nr. 51 om havner og farvann m.v. (Ot.prp. nr. 33 (1998-99))
Enst.: Sendes samferdselskomiteen.
6. (48) Lov om apotek (apotekloven) Ny apoteklov som ledd i en samlet gjennomgang av legemiddelpolitikken (Ot.prp. nr. 29 (1998-99))
7. (49) Lov om endringer i lov av 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser (Ot.prp. nr. 30 (1998-99))
8. (50) Lov om erstatning ved pasientskader (pasientskadeloven) (Ot.prp. nr. 31 (1998-99))
Enst.: Nr. 6, 7 og 8 sendes sosialkomiteen

Møtet hevet kl. 14.20.
